

Базарова І.,

PhD,

доцент кафедри іноземних мов та перекладу

Одеського національного морського університету

<https://orcid.org/0000-0002-2446-3005>

ОСОБЛИВОСТІ ЕТИКЕТНИХ ФОРМУЛ СВІТСЬКОЇ БЕСІДИ В ІСПАНСЬКОМУ КІНОДИСКУСІ (НА МАТЕРІАЛІ СЕРІАЛУ «LA COCINERA DE CASTAMAR»)

Анотація. Статтю присвячено комплексному лінгво-прагматичному аналізу функціонування етикетних формул світської бесіди (*small talk*) у сучасному іспаномовному кінодискурсі. У межах актуальної антропоцентричної парадигми досліджено роль фатичної комунікації як ключового інструменту конструювання соціальної реальності на екрані. Доведено, що попри художню та сценарно зумовлену природу, кінодискурс постає репрезентативним відображенням живої міжособистісної взаємодії, де етикетні формули стають маркерами соціального виховання та емоційної динаміки персонажів. Наукова новизна роботи полягає у поєднанні інструментарію теорії мовленнєвих актів із аналізом стратегій ввічливості в межах іспанського лінгвокультурного простору.

Центральне місце в дослідженні посідає розробка та обґрунтування чіткої структурної класифікації мовленнєвих одиниць світської бесіди. Автором виокремлено та систематизовано три засадничі макрогрупи етикетних формул залежно від фази розгортання комунікативного акту: формули ініціації контакту (ритуальні вітання, запитання про стан справ), формули дискурсивного супроводу та підтримання розмови (маркери активного слухання, компліменти) та формули термінації чи завершення контакту (стратегії екологічного виходу із взаємодії). Окрему увагу приділено прагматичному потенціалу компліменту як специфічного позитивно-оцінного мовленнєвого акту, що характеризується суб'єктно-об'єктною конвергенцією та відсутністю аргументативної бази, виконуючи суто фатичну функцію гармонізації спілкування.

Аналіз, проведений на матеріалі іспанського телесеріалу «La cocinera de Castamar», дозволив виявити, що використання етикетних формул у кінодискурсі не обмежується лише кооперативною функцією. У драматичних та детективних сюжетах підкреслено ввічливий *small talk* часто трансформується в інструмент прихованого соціального конфлікту, психологічного тиску або маркування ієрархічних кордонів. У висновках наголошується, що етикетні одиниці є динамічними елементами, які дозволяють сценаристам керувати темпоритмом сюжету та моделювати складні соціальні ієрархії. Визначено перспективи подальших розвідок у напрямі порівняльного аналізу світської бесіди в різних лінгвокультурах.

Ключові слова: кінодискурс, світська бесіда, *small talk*, фатичне спілкування, етикетні формули, прагматика, стратегія ввічливості.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. У межах новітніх лінгвістичних студій спостерігається підви-

щений інтерес дослідників до вивчення функціонування мови в умовах, які є максимально наближеними до реальних ситуацій соціальної взаємодії. У цьому лінгвістичному контексті кінодискурс постає як складний, багатовимірний та унікальний об'єкт наукового аналізу, що слугує надзвичайно репрезентативним відображенням живої міжособистісної комунікації. Попри свою сценарно обумовлену, художню та задалегідь підготовлену природу, екранна комунікація завжди прагне до створення ілюзії абсолютної спонтанності та життєвої правдоподібності. Одним із найбільш дієвих та ключових інструментів досягнення такого ефекту є світська бесіда (*small talk*) – специфічна форма фатичного спілкування. У межах екранного нарративу світська бесіда далеко виходить за межі свого первинного, суто контакто-встановлюючого призначення. Сучасні дослідники наголошують, що фатичне спілкування у кіно не є тривіальним «заповненням пауз» чи фоновим комунікативним шумом. Навпаки, воно виступає потужним і самостійним інструментом конструювання соціальної реальності на екрані, створюючи необхідний прагматичний та емоційний базис для розгортання основної дії художнього твору та занурення реципієнта в атмосферу комунікативної ситуації [1], [2], [3], [4].

Центральну та визначальну роль у реалізації фатичної функції відіграють етикетні формули, які в кінематографічному дискурсі набувають особливого, глибинного семантико-прагматичного навантаження. З погляду комунікативної прагматики, вони слугують надзвичайно гнучким інструментом регулювання міжособистісної дистанції: етикетні вислови допомагають кіногероям встановлювати первинний контакт, підтримувати доброзичливу чи нейтральну взаємодію або ж, навпаки, різко та категорично розривати наявні соціальні зв'язки. Через вибір специфічних вітань, прощань, стратегій висловлення згоди, обміну гумористичними репліками чи стандартними фразами про погоду, комуніканти на екрані імпліцитно, але дуже виразно транслюють свій соціальний статус. Крім того, ці формули є безпосередніми індикаторами рівня освіти героїв, специфіки їхнього виховання, приналежності до певної соціальної, культурної чи професійної групи, а також чітко відображають їхній поточний психологічний стан, внутрішні інтенції та емоційне тло у конкретний момент розгортання сюжету [5], [6], [7], [8], [9].

Аналіз останніх досліджень і публікацій з даної теми, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Питаннями функціонування фатичних висловлювань та специфікою засто-

сування етикетних формул у різножанрових дискурсивних практиках активно опікуються як вітчизняні (Бігунова Н.О., Дерев'яно Ю.М., Ківенко І.А.), так і зарубіжні лінгвісти (Agil S., Amelia P., Fox K., Safira T.). Огляд актуальних публікацій за останні роки демонструє стійку дослідницьку тенденцію до диференційованого та глибокого вивчення світської бесіди залежно від чіткої жанрової специфіки конкретного кінематографічного твору. У розвідках, побудованих на матеріалі кінокартин, ґрунтовно аналізується те, як невимушена світська бесіда та вчасний обмін стандартними етикетними репліками сприяють поступовому подоланню жорстких статусних бар'єрів, руйнують первинне соціальне відчуження та призводять до емоційного зближення головних героїв [1], [8]. Крім повнометражного кіно, об'єктом пильної уваги лінгвістів стає сучасний телесерійний дискурс. Дослідження багатосерійних проєктів дозволяє науковцям простежити функціонування етикетних формул *small talk* не лише в статичній, а й у тривалій часовій перспективі, особливо в складних умовах повсякденної міжкультурної та міжмовної взаємодії персонажів [2].

Низка ґрунтовних наукових розвідок наочно доводить, що продумані стратегії позитивної та негативної ввічливості виступають фундаментальною, невіддільною основою для побудови реалістичних кінодіалогів. Саме вони допомагають героям зберегти власне комунікативне «обличчя», демонструвати необхідну повагу до соціального статусу співрозмовника під час обміну ритуальними фразами, а також ефективно згладжувати кути за допомогою інтеграції гумору у світську бесіду [5], [6].

Попри такий значний інтерес наукової спільноти до прагматики кінодискурсу, проблема системного функціонування етикетних формул світської бесіди залишається вивченою не повною мірою. Детальний і критичний аналіз джерельної бази виявляє, що переважна більшість сучасних розвідок має дещо фрагментарний або вузькоспрямований характер. Вони здебільшого зосереджені або виключно на ілюстрації та підтвердженні окремих аспектів класичної теорії ввічливості, або ж обмежуються локальним прагмалінгвістичним аналізом мовленнєвого портрета персонажів одного конкретного фільму чи навчального відеофрагмента [2], [8]. У сучасній лінгвістичній науці все ще залишається гостра, нагальна потреба у комплексній, багатовимірній систематизації специфічних рис етикетних формул *small talk* як цілісного, самостійного прагматичного явища. Поза належною увагою дослідників залишається динамічний аспект цієї складної проблеми – те, як прагматичне навантаження, первинна функція та семантика фатичних виразів безперервно трансформуються, змінюючи свою полярність від кооперативної до конфронтаційної залежно від динаміки розвитку кінематографічного сюжету [1], [2], [3], [5], [6], [7], [8], [9], [10], [11].

Формування мети статті. Метою цієї статті є систематизація структурно-семантичних і прагматичних особливостей етикетних формул *small talk* у сучасному іспаномовному кінодискурсі. Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких завдань: з'ясувати теоретичне підґрунтя функціонування фатичних висловлювань на екрані, розробити структурну класифікацію етикетних одиниць, що обслуговують невимушену комунікацію, а також проаналізувати їхню ключову роль у прихованому керуванні розвитком кінематографічного конфлікту.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Теоре-

тичне підґрунтя нашого дослідження базується на розумінні світської бесіди не як периферійного мовленнєвого явища, а як фундаментального соціального ритуалу. У контексті кінодискурсу поняття «світська бесіда» та «фатичне спілкування» тісно переплітаються, позначаючи тип комунікації, головною метою якої є не обмін фактологічною інформацією, а встановлення та підтримання міжособистісного контакту. Сучасні дослідники (Nugroho B., Santoso T., 2023; Tien A., Yanto, Mayaputri V., 2023) наголошують, що фатичні висловлювання в кінематографі слугують базовим комунікативним тлом, яке забезпечує реалістичність екранної взаємодії. Аналіз показує, що навіть у спеціалізованих навчальних відеоматеріалах чи дидактичних фільмах імітація природного *small talk* складається з чітко регламентованих маркерів дискурсу, які конструюють ілюзію спонтанності, автентичності мовлення та допомагають уникнути комунікативного вакууму між мовцями [4], [11].

Систематизація екранного мовного матеріалу дозволяє нам запропонувати чітку структурну класифікацію етикетних формул, які обслуговують світську бесіду в кінодискурсі. Залежно від етапу розгортання комунікативного акту, ці формули поділяються на три макрогрупи: 1. формули ініціації контакту; 2. формули підтримання розмови; 3. формули завершення контакту.

Першу групу становлять формули ініціації контакту. До них належать різноманітні ритуальні вітання, стереотипні питання про самопочуття, а також нейтральні коментарі, які слугують безпечним «стартовим майданчиком» для початку розмови.

Проілюструємо вищезазначене прикладами з власного фактичного матеріалу. Джерелом для прикладів слугував іспанський серіал *La cocinera de Castamar*. В розмовах співбесідників виокремлюємо такі ритуальні ввічливі репліки, як *Es un placer*, *Encantado*, *Bienvenido a Castamar*, *Un honor conocerle*, *Igualmente*.

• Mercedes: *Mis hijos esta'n deseando conocerla*.

Diego: *Es un placer conocerla*, *Señorita Castro* [10, S1, 00:24:55].

У наступному прикладі, окрім клішованих реплік ввічливості спостерігаємо коментар Дон'ї Мерседес щодо дій гостей та час початку вечері.

• Mercedes: *Querida, déjeme que le presente. Doña Sol y don Esteban*,

marqueses de Villamar. La señorita Castro.

Esteban: *Encantado*.

Mercedes: *Pero acomódense, hay tiempo. Serviremos el refresco a las 19:00* [10, S1, 00:33:35- 00:33:52].

• Marques de Soto: *Ignacio*.

Ignacio: *Marqués*.

• Marques de Soto: *Bienvenido a Castamar. Don Diego, Ignacio Montes, un amigo*.

Ignacio Montes: *Un honor conocerle*.

Diego: *Igualmente* [10, S1, 00:34:07 – 00:34:33].

Друга макрогрупа – це формули підтримання розмови. Цей етап характеризується активним використанням маркерів згоди, елементів активного слухання, а також обміном компліментами, які забезпечують безперервність комунікативного потоку. Як слушно зауважує Бігунова Н.О., комплімент характеризується переважно збігом об'єкта позитивно-оцінного висловлювання й адресата та невеликим очікуваним перебільшенням достоїнств співбесідника. Об'єктами компліменту

частіше всього виступають досягнення і зовнішність адресата. Зазвичай комплімент адресований рівному за статусом комунікантові [12, с. 87]. Наведемо приклади зі згаданої вище кінострічки, в яких знаходимо як елементи активного слухання так і обміном компліментами:

• Mercedes: *Mi querido Rodrigo, no puedes imaginar que contenta estoy de verte.*

Rodrigo: *Y eres igual de encantadora que la última vez nos conocimos* [10, S4, 00:18:5400:19:19].

• Marques de Soto: *Querida amiga, esta es usted esple`ndida como de costumbre* [4, S1, 00:18:33].

Третя група охоплює формули завершення контакту, які включають прощання, добрі побажання, вибачення, що дозволяють персонажам екологічно вийти з комунікації, не порушуючи правил соціального етикету. Вибір конкретних елементів із цих груп жорстко детермінується жанром твору: від гіперболізованих форм в анімації до повсякденних маркерів у телесеріалах [2], [3], [4]. Прикладом може слугувати репліка Дон`ї Мерседес, коли вона перериває розмову третіх осіб і хоче поговорити зі своїм сином на одинці.

Mercedes: *Ah, por favor disculpe, debo tratar un asunto con mi hijo* [10, S4, 00:21:56 – 00:22:00].

Найбільший науковий інтерес становить прагматичний вимір *small talk*, зокрема використання етикетних формул у межах загальних стратегій ввічливості. Застосовуючи стратегії позитивної ввічливості, екранні персонажі демонструють зацікавленість у співрозмовнику, підкреслюють спільність інтересів та ефективно скорочують соціальну дистанцію.

Проте екранна світська бесіда далеко не завжди має кооперативний чи дружній характер. Критичний дискурс-аналіз конфліктних або напружених кінематографічних ситуацій, особливо в детективних та драматичних сюжетах, демонструє парадоксальне використання правил етикету. Підкреслено ввічливі етикетні формули та бездоганний *small talk* часто перетворюються на зброю та стають інструментом прихованого конфлікту [7], [9].

Наведемо наступний приклад, який демонструє одну з таких ситуацій. Алфредо має прихований від інших конфлікт з Ігнасіо, та при повторному знайомстві робить вигляд, що не знає його, дотримуючись правил етикету. Але не бажаючи продовжувати розмову, за допомогою вибачення Алфредо перериває розмову та залишає співбесідників.

Marques de Soto: *¿Me disculpan? ¿Conocéis ya a mi buen amigo Ignacio Montes?*

Alfredo: *No, no. No tengo el honor.*

Marques de Soto: *Alfredo Carrión, barón de Aguasdulces.*

Ignacio: *Un placer.*

Marques de Soto: *Y don Francisco Marlango. Conde de Armiño.*

Francisco: *Pero nos conocemos, hemos jugado a los naipes más de una vez.*

Alfredo: *¿Ah, sí?*

Francisco: *No puedo creer que no lo recuerdes.*

Alfredo: *Pues no, no lo recuerdo. Si me disculpan, hay unas personas a las que quiero saludar* [10, S1, 00:34:40 – 00:35:08].

Висновки з дослідження і перспективи подальших пошуків у даному науковому напрямку. У результаті систематизації фактичного матеріалу розроблено структурну класифікацію етикетних формул світської бесіди в кінодискурсі. Виокремлено три засадничі макрогрупи етикетних формул

відповідно до фаз комунікації: ініціації, підтримання та розмикання (завершення) контакту. Підсумовуючи результати дослідження, можемо констатувати, що етикетні формули *small talk* у іспаномовному кінодискурсі характеризуються дотриманням правил етикету, що може слугувати потужним інструментом керування сюжетом та конструювання прихованих конфліктів.

Перспективи подальших досліджень бачимо в здійсненні діахронічного аналізу еволюції етикетних формул *small talk* у іспанському кінематографі різних десятиліть.

Література:

1. Kusuma W., Wijaya H. An Analysis of Phatic Communication Employed of The Character of Will and Louise in Movie Entitled «Me Before You». Journal of Language Education. 2023. URL: <https://merwinsky.org/journal/index.php/jole/article/download/67/45> (date of access: 22.02.2026).
2. Masing N., Olli S. T., Andries F. A. Phatic expressions on “Emily in Paris” series. JoTELL: Journal of Teaching English, Linguistics, and Literature. 2023. URL: <https://ejournal.unima.ac.id/index.php/jotell/article/view/6141> (date of access: 23.02.2026).
3. Safira T., Agil S., Amelia P. An Analysis Phatic Expression on Hotel Transylvania Animated Movie. Proceedings Series on Social Sciences & Humanities. 2024. DOI:10.30595/pssh.v18i.1271 (date of access: 17.02.2026).
4. Tien A., Yanto, Mayaputri V. Analysis of Phatic Expression in «Freedom Writers» Film. Leksikon: Jurnal Ilmu Ilmu Sastra dan Bahasa. 2023. URL: <https://ejournal-unisap.ac.id/index.php/leksikon/article/download/111/69> (date of access: 18.02.2026).
5. Febrianto D. A Pragmatic Analysis of Politeness Strategies Applied in the Use of Humorous Phatic Utterances. Loquen: English Studies Journal. 2021. URL: https://www.researchgate.net/publication/345399077_A_Pragmatic_Analysis_of_Politeness_Strategies_Applied_in_the_Use_of_Humorous_Phatic_Utterances (date of access: 18.02.2026).
6. Nurmasiyah S., Rahayu F. E. S. Politeness strategies in phatic utterances: A pragmatic study of film A Man Called Otto. Ilmu Budaya: Jurnal Bahasa, Sastra, Seni, dan Budaya. 2024. URL: <https://e-journals.unmul.ac.id/index.php/JBSSB/article/download/23018/7454> (date of access: 22.02.2026).
7. Ramlee N.S., Kamal M.A.A., Zaraini N. S., et al. A Pragmatic Analysis of Politeness Strategies in the Film Glass Onion: A Knives Out Mystery. International Journal of Research and Innovation in Social Science. 2025. DOI: <https://doi.org/10.47772/IJRIS.2025.9241LEIID0074> (date of access: 16.02.2026).
8. Sari A. P., Simatupang E. C. Politeness Strategies and its Impact on Character Interactions in «Legally Blonde» Movie: Pragmatics Study. JURNALISTRENDI: Jurnal Linguistik, Sastra, dan Pendidikan. 2024. DOI: <https://doi.org/10.51673/jurnalistrendi.v9i2.2255> (date of access: 18.02.2026).
9. Sembiring E.M. Br., Suhadi J., Devi Pratiwy D. Politeness As a Discursive Practice in The Film «Dear John»: A Critical Discourse Analysis. Journal of English Education and Teaching. 2026. URL: <https://journal.ibrahimy.ac.id/index.php/JOEY/article/view/8849/3238> (date of access: 20.02.2026).
10. La cocinera de Castamar [Відеозапис] : телесеріал / directors: Iñaki Peñañiel, Norberto López Amado ; producer: Buendía Estudios. Madrid : Antena 3, 2021. Season 1, 12 episodes.
11. Putriyana M. Sri Mulatsih S. Phatic Communication in movie clip “English Conversation 81”. Undergraduate Conference on Language, Literature, and Culture. 2023. URL: <https://publikasi.dinus.ac.id/uncelle/article/view/8046> (date of access: 20.02.2026).
12. Бігунова Н. Схвалення, похвала, комплімент та лестощі як тактики реалізації стратегії пом'якшення висловлювання. Мандрі-

вєць. 2015. № 1. С. 86-89. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mandriv_2015_1_19 (дата звернення 23.02.2026)

Bazarova I. Peculiarities of small talk etiquette formulas in film discourse (based on Spanish film discourse)

Summary. The article provides a comprehensive linguopragmatic analysis of the functioning of etiquette formulas in small talk within contemporary Spanish-language film discourse. Framed by the current anthropocentric paradigm, the study explores the role of phatic communication as a key instrument for constructing social reality on screen. It is demonstrated that despite its artistic and scripted nature, film discourse serves as a representative reflection of live interpersonal interaction, where etiquette formulas function as markers of characters' social upbringing and emotional dynamics. The scientific novelty of the research lies in the integration of speech act theory tools with the analysis of politeness strategies within the Spanish linguocultural context.

Central to the study is the development and substantiation of a clear structural classification of small talk speech units. The author identifies and systematizes three fundamental macro-groups of etiquette formulas based on the phase of the communicative act: contact initiation formulas (ritual greetings, inquiries about well-being), formulas for discursive accompaniment and conversation maintenance (active listening markers, compliments), and formulas for termination or conclusion of contact (strategies for ecologically exiting

the interaction). Particular attention is paid to the pragmatic potential of the compliment as a specific positive-evaluative speech act, characterized by subject-object convergence and a lack of an argumentative base, performing a purely phatic function of harmonizing communication.

The analysis, conducted on the material of the Spanish television series «La cocinera de Castamar,» reveals that the use of etiquette formulas in film discourse is not limited to a cooperative function. In dramatic and detective plots, overtly polite small talk often transforms into a tool of hidden social conflict, psychological pressure, or the marking of hierarchical boundaries. The conclusions emphasize that etiquette units are dynamic elements that allow screenwriters to control the tempo-rhythm of the plot and model complex social hierarchies. The study identifies prospects for further research in the direction of a comparative analysis of small talk across different linguocultures.

Key words: cinematic discourse, small talk, phatic communication, etiquette formulas, pragmatics, politeness strategy.

Дата першого надходження статті до видання: 24.02.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 23.03.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 29.04.2026